

EKONOMİ POLİTİK

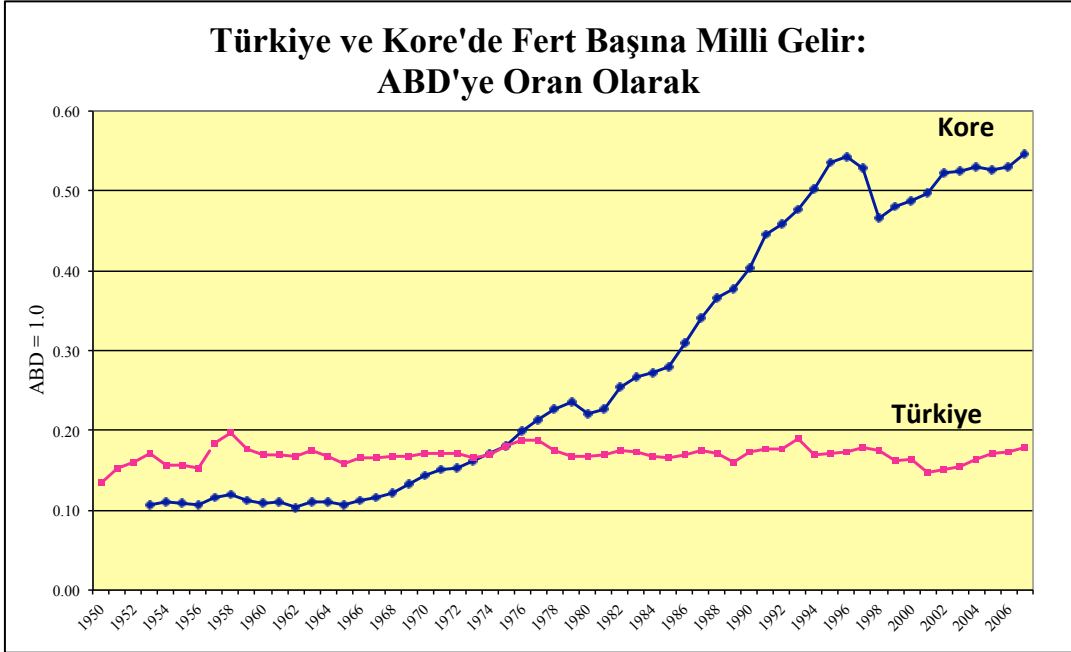
Erinç Yeldan, 11 Temmuz 2012

Orta Gelir Tuzağı

Uluslararası işbölümü içerisinde Türkiye nerede yer alıyor?

Doksan seneye yaklaşan tarihinde Türkiye ekonomisinin uluslararası göreceli konumunu izleyebilmek için aşağıda sergilediğimiz grafiğe bir göz atmak yeterli. Grafikte, Türkiye’de fert başına milli gelir düzeyi ABD’ye görece olarak çizilmiş. Grafikteki veriler 1950’den bu yana 2007’ye kadar geliyor. Verilerin kaynağı *Summer-Heston, Penn World Tables* veri sitesi.

Grafikten Türkiye’de fert başına gelir düzeyinin ABD’ye görece 1950’den bu yana yüzde 17 ile yüzde 20 arasında seyir ettiğini ve hemen hemen hiç bir değişiklik göstermediğini anlıyoruz. Yani Türkiye, kapitalizmin hegemonik merkezi (ABD) ile olan göreceli uzaklığını geçmiş 60 yıla yakın süredir hiç değiştirmeden sürdürmüş gözüküyor. Arada 1958, 1979/80, 1994 ve 2001 gibi kriz dalgaları yaşanmış; 1963-67; 1973-77; ve 2003-2007 gibi konjonktürel gelişme dönemlerinden geçilmiş. Ama bir bütün olarak baktığımızda, Türkiye’nin “merkez”e olan mesafesi hep yüzde 80 dolaylarında “ırak” kalmış...

Grafikte ayrıca Kore ekonomisine ait veriler de sergileniyor. Kore 1960’ların ortasına değin Türkiye’ye benzer konumda, fert başına milli gelir düzeyi ABD’den sabit bir uzaklıkta görünüyor. Ama, 1965 sonrasında Kore ekonomisi aniden ivmeleniyor.

Önce Türkiye ile olan farkını 1970’lerde kapatıyor; 1990’ların başında ise fert başına geliri ABD yarısına ulaşıyor. 1997 krizinin etkileri grafikte net. Ancak, kriz sonrası toparlanma sürecine çabuk giren Kore’de, ABD’ye görece yakınsama sürecinin aynı tempoda devam ettiği anlaşılıyor.

***

“Ekonomik büyüme” ve “büyümenin kaynakları” iktisatçıların çok iyi açıklayamadıkları olgular. Ülkelerin tarihçelerinden elde edilen ve genel kabul gören yorumlara göre, ekonomik büyümenin ilk evreleri görece hızlı ve kolay aşılmakta. Geleneksel tarımdan hafif tüketim malı sanayilerine geçiş göreceli olarak hızlı büyüme sağlanarak geçilebiliyor. Bu süreçte kırsal ekonomideki “işgücü fazlası”, kent ekonomisine neredeyse “sınırsız” bir kaynak transferi anlamına geliyor. Kent ekonomisinin yüksek karları sermaye birikimini özendiriyor; sermaye yoğunlaştıkça büyüme temposu ivmeleniyor.

Ancak, ekonomiler “orta gelir” düzeyine yaklaştıkça, artık tarımdan kente işgücü transferine ve sermaye yatırımlarının uyardığı yüksek karlara dayanan görece “kolay” büyüme kaynakları uyarıcı gücünü yitiriyor; teknolojiler olgunlaşıyor, giderek eskiyor. Sermayenin karlılığı düşüyor; işgücü ve doğal kaynakların sömürülmesine dayanan ilkel sermaye birikimi ivme kaybediyor. Bu noktadan sonra büyümenin kaynakları artık sermayenin yeni yatırımlarından değil, üretkenlik kazanımlarından gelmek zorunda. Üretkenliğin artırılması ise beşeri sermayeye eğitim ve araştırma-geliştirme (Ar-Ge) yatırımlarıyla ve kurumsal reformlarla olası.

İktisatçılar, orta gelir düzeyinde yaşanan bu tıkanıklığı aşmanın kolay olmadığını vurguluyor ve bu noktayı “orta gelir tuzağı” olarak yorumluyor. İktisat tarihi sanayi devriminin ilk öncüleri olan kıta Avrupası ve “yavruları” olan ABD, Kanada ve Avustralya dışında geç sanayileşen ülkelerden sadece Japonya ve Kore’yi orta gelirli tuzağından çıkabilen ülkeler olarak değerlendirmekte.

Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley ekonomi profesörü Barry Eichengreen ve arkadaşları (*) *orta gelir tuzağını* üç ana kıstas aracılığıyla değerlendiriyor: (1) fert başına gelir düzeyinin (2005 sabit fiyatlarıyla) 16,000 dolara yükselmesi; (2) fert başına gelirin ABD düzeyinin yüzde 58’ine ulaşması; ve (3) ülke içinde imalat sanayinin toplam milli gelirin yüzde 23’üne ulaşması.

Türkiye bu üç kıstastan ilk ikisinde daha hala tuzağın gerisinde gözüküyor. Örnek olarak Çin Halk Cumhuriyeti daha ABD’ye görece yüzde 16 düzeyinde fert başına gelire sahip ve gideceği çok uzun bir yol var. Kore’nin 2010’lu yıllarda büyüme hamlesini koruyup koruyamayacağını izleyeceğiz.

***

Türkiye, bir yanda parçalanmış, uluslararası akademik standartlarından uzaklaştırılarak dinselleştirilmiş bir orta eğitim sistemiyle; OECD ekonomileri arasında orta eğitime katılım oranları ve milli gelirden Ar-Ge payları açısından en son sırada yer alan kurumsal yapısıyla; ve geçen Pazartesi günkü yazısında **Mustafa Sönmez**’in net olarak vurguladığı üzere, altın ve diğer değerli madeni eşyalara dayalı şişirilmiş ihracat rakamlarına ve sıcak para akımlarının tatlı spekülatif kazançlarına

dayalı hormonlu büyüme süreçleriyle orta gelir tuzağını aşabilecek (Japonya ve Kore'yi izleyen) üçüncü bir başarılı ülke örneği olabilir mi?

Kanımca, tarihin böyle bir örneği kayıt edebileceğini beklemek büyük bir yanılğı olacaktır.

(* Barry Eichengreen, Donghyun Park ve Kwanho Sin (2011) "When Fast Growing Economies Slow Down: International Evidence and Implications for China" *NBER Economic papers*, No 16919, Mart.